

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 17

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

30. 9. 1966

SODOBNA MEMOARNA LITERATURA

Ruda Jurčec

Grof François René de Chateaubriand (1768-1848) ni bil plemič samo po rojstvu, ampak si je pozneje v svetu literature zgradil še sloves slavnega peresa. Začetnico moderne evropske revolucije in romantike — francosko revolucijo je zamrzil že ob njenem rojstvu v letu 1789 in se kot poročnik kraljevske vojske umaknil v emigracijo; odšel je v Ameriko in nato v Anglijo. Pod pokroviteljstvom Napoleona se je vrnil in leta 1802 v Parizu izdal delo „Le Génie du christianisme“; še sto let pozneje so knjigo slavili kot velik slavospev krščanstvu; ko so jo začeli luščiti, so našli v njej mnogo dejanske religioznosti in krščanstva je bilo v njej toliko, kolikor ji je tega odmerila Chateaubriandova genialnost. Knjiga je danes skupek fresk o tistem, kar naj bi bilo njegovo krščanstvo.

Ko se je bližal letom, ko pisatelji in javni delavci segajo po peresu za obračun s spomini, je obsežno delo — takrat deset debelih knjig — naslovil s ponosnim naslovom, polnim mistike: „Memoires d'Outre-tombe — Spomini od onstran groba“. Tretjo knjigo začenja avtor s slavospevom sebi in Napoleonu. Melanholično piše, da se je imperator Napoleon rodil v njemu podobnih okoliščinah: Korziko oblivajo modri valovi Mediterana, njegovo rodno Bretanijo pa oblivajo valovi ogromnega Atlantika. Tekma z Napoleonom se mu je sprožila, ko je kot senator in ambasador moral pobegniti v emigracijo, ker ni odobral načina, kako si je Napoleon 2. decembra 1804 nadel cesarsko krono na glavo (poprej je dal namreč N. ugrabiti vojvoda d'Enghien v sosedni Nemčiji in ga obsoditi na smrt ter ustreliti). Iz Londona je potem streljal literarne puščice čez Kanal in na tekmeca ni mogel mogel pozabiti niti tedaj, ko je Napoleon umiral na Sv. Heleni (1821); odpustil mu je, ker so mu tam grob obličali valovi Atlantika.

Chateaubriand zre na svet že od onstran, vendar so vsa poglavja polna veličastnih listov o tem, kakšna je bila kronika časa na pragu evropske romantike. Bil je ambasador v Vatikanu in prijatelj papeža Leona XII (čudovite so njegove podobe o tedanjem Rimu); nato je bil spet zunanji minister in leta 1823 je v imenu Francije izvajal sklep svete alianse, da zatre liberalno revolucijo v Španiji. Na griču Trocadero so nad španskimi revolucionarji zmagali vojščaki, ki so leta 1789 zažgali Bastilo... Ko je z njegovo pomočjo padla burbonska monarhija v juliju 1830, je pomagal na prestol Ludviku Filipu, „meščanskemu kralju“ in se nato sprl tudi z njim in odšel v zatišje — literaturo; nastali so prelepi zapiski o prijateljstvu z Madame de Recamier — Lavro francoske romantike. Svoje Spomine z onstran groba je zroč iz večnosti privedel do stopnje, ki jo je nemški kritik dr. Hans Horzferd presodil: „C. — s Leben und Werk durchzog ein Gefuehl des Ekels, das bisweilen in Nihilismus endete — C. je svoje življenje potopil v občutje gnusa, ki se včasih končuje v nihilizmu.“

Marcel Proust (1871-1922) je lok med resničnostjo in večnostjo napel do open zadnje brezprostornosti. Med pirovanjem pozitivizma se je Gustave Flau-

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Literarni odsek

Enajsti kulturni večer v soboto 1. oktobra 1966 ob sedmih, dvorana Bullrich, Sarandí 41

SODOBNA MEMOARNA LITERATURA

Predava Ruda Jurčec

„Pri predavanju Roberta Garrica sem ta teden doživela najlepše trenutke. Vedno bolj sem ga občudovala. Na našem zavodu so pripovedovali, da bi mogel biti profesor na Sorbonni. Ker pa je bil brez ambicij, je ostal med nami.

...rtacije in se je ves predal svojim Equipes sociales. Živel je kot pravi asket v delavskem predmestju Belleville... bila sem sprejeta med člane ekip, ker me je priporočil moj fant Jacques. Prvo srečanje je bilo v čudnem velikem salonu, kjer so nam pripravili dolge vrste rdečih stolov. Jacques je poznal vse — kako sem bila nanj ponosna, z vsemi se je rokoval. Garric je vstopil v dvorano; otrpnila sem in na vse pozabila. Njegov glas me je vso prevzel. Ko je bil star dvajset let — je začel predavanje —, je v strelskih jarkih spoznal globino prijateljstva; tovarišstvo je odpravilo socialne razlike; po premirju se je odločil, da ga študij ne sme oddaljiti od njih. Dokopal se je do spoznanja, da čuti prepad med buržoazijo in delavci kot pravo ohromelost — prepričeval se je, da imajo vsi ljudje pravico do kulture... Zato se je odločil graditi mostove med dijaki in delavci, vendar se naj vse izvaja na temelju izmenjave: dijaki se bodo trgali iz vezi egoistične osamljenosti, delavci pa se bodo otepali nevednosti. Med seboj se bodo spoznavali in se začeli ljubiti in s tem bodo ustvarjali pogoje za medsebojno spravo razredov. Garricu smo vsi ploskali, ko je dejal z dvignjenim glasom, da se socialni napredek ne more roditi iz virov sovraštva. Delavstvo je poklicano, da se reši po poti ljubezni in prijateljstva. Začel je v Reuillyju, kjer je zbral prvo jedro-ekipo; nekaj tovarišev mu je pomagalo. Nekaj mesecev nato je bilo v njegovih ekipah že nekaj desetletisočev mladine po vsej Franciji — fantje in dekleta so pomagala in celotno delo je vodilo že nad 1.200 profesorjev in učiteljev. Videla sem, da je bil Garric prepričan katolik, vendar nas ni vabil v noben verski apostolat, kajti med svoje sodelavce je pritegnil že tudi nekaj dijakov ateistov. Poudaril je, da morajo ljudje med seboj sodelovati po poti pravega humanizma... Kako zelo mu je glas vzkipek, ko je zaklical, da je ljudstvo dobro, če dobro z njim ravnamo. Če meščanstvo ljudstvu ne bo ponudilo roke, bo zagrešilo veliko napako in se bodo nanj zlele vse posledice... — Pila sem njegove besede; nič čudnega se ni zgodilo v mojem vesolju, njegove besede niso zahtevale nobenega odgovora; vendar sem čutila, kako je v meni zvenelo nekaj novega — bila je dotlej neznan melodija.. Živela sem v domu — družini in kar je bilo zunaj, ni spadalo med nas. Na delavce smo tedaj gledali kot na „boše“ (franc. psovka za Nemce, op. prev) in na boljševike. Kdor je med na-

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA

CONCESION 6228
R. P. I. 847847

mi govoril o tem, da se je treba iztrgati iz svojega okolja, stopiti iz svoje kože, me je mogel elektrizirati do dna duše. Kakšen evangelij: človeštvu moreš najlepše pomagati, če mu posreduješ in bogati kulturne dobrine. Polna navdušenja sem se zagledala v Garrica. Pred menoj je bil človek, ki je našel pravo vsebino svojemu življenju... Gledala sem: lice je imel skromno, živahno se je znal smejati, vendar brez teatralike — dá, zame je postal heroj in v trenutku nadčlovek. Vrnila sem se domov polno vročične gorečnosti in ko sem odložila površnik ter črn klobuček, sem se zavrtela po svoji sobi in vse v meni je pelo: „Dá, dá, Garric, res je — moje življenje mora služiti drugim, mojim bližnjim — vsa se predajam, niti za trohico se ne smem zatajiti; če bi se kedaj odpovedala temu poslanstvu, bi ranila bližnjega, škodovala človeštvu...“

Simone de Beauvoir, Mémoires d'une jeune fille rangée (Pariz, 1958, str. 251-252)

(PRIPIS: Robert Garric je bil tudi urednik jezuitske revije za mladino Revue des jeunes, in so v njej po letu 1920 začeli izhajati spisi in pesmi Paula Claudela, genija XX. stoletja. Garric je bil letos med glavnimi predavatelji na kongresu Pax Romane v Lyonu. — Simone de Beauvoir je žena-tovarišica Jeana Paula Sartrea in v ostalih dveh knjigah svojih spominov ne odstopa od agnosticizma. Seveda so tudi njeni memoiri prevedeni v glavne svetovne jezike.)

Dvanajsti kulturni večer v soboto 15. oktobra 1966 ob sedmih, dvorana Bullrich, Sarandí 41

VAUHNIKOVA NEVIDNA FRONTA
Predava dr. Srečko Baraga

Trinajsti kulturni večer v soboto 5. novembra 1966 ob sedmih, dvorana Bullrich, Sarandí 41

Predava msgr. Anton Orehar

Štirinajsti kulturni večer, sobota 19. novembra ob sedmih, Sarandí 41

Predava Božo Fink

Tiska se
MEDDOBJE IX; štev. 4-5

NAROČNKE IN PRIJATELJE OBVEŠČAMO da so broširani izvodi Karla Mauserja trilogije

LJUDJE POD BIČEM
III. del

razprodani. Na razpolago so še vezani izvodi; cena 900 pesov.

PROSIMO NAROČNIKE IN PRIJATELJE: Nikar ne prilagajte bankovcev v pismo in nikdar ne neslavljajte čekov ali nakazil na ime SKA, Meddvoja ali Glas, ker po tukajšnjih predpisih takega nakazila ne moremo vnovčiti, ampak naj bo vedno na ime in sicer: Rodolfo Jurcec, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires. — Obenem prosimo, da po možnosti dodate za tiskovni sklad Glasa, ker so stroški za natis ob naraščajoči inflaciji vedno večji. — Za vse se prav lepo zahvaljujemo!

bert za skok čez prepad rešil z besedami, in ob izidu romana „Madame Bovary“ vzkliknil: „Madame Bovary - c'est moi — jaz sem gospa Bovary“. Kako cenena in lažna samozpoved! Naturalizmu je rodila mnogo zablod in še danes straši med bravci, češ da se avtor ves odkriva v svojem delu.

Proust je razdril slepila realnega sveta. André Maurois piše v knjigi „A la Recherche de Marcel Proust“: „Realnega sveta za Prousta ni! Človek našega veka je človek strasti; naj bo poln zaljubljenosti ali zgolj zagrizenosti ali zgolj zagrizen partijec, je podoben človeku, ki ima roke polne plavih kozarcev in bo zato v dobri veri trdil, da je ves svet plav. Za Prousta ni bil svet samo nekaj enkratnega, pri njem je bil svet razbit v milijon svetov...“ in nato citira Proustove besede: „... zame je toliko svetov, kolikor je zenic v očeh, ki se vsako jutro prebujajo za nove svetove...“ „Zanj je bil čas tisti, ki ruši, Spomin pa je bil tisti, ki ohranja...“ Toda „gorje tistim, ki se zanašajo na svoj prostovoljni spomin...“ zanj je „Iskanje izgubljenega časa“ (16 knjig pod naslovom „A la Recherche du Temps perdu“) večna borba Duha proti času, „kajti v resničnem življenju ni točke, kamor bi se moj jaz oprjel!“ Spomin in kreacija postajata eno in isto.

Novi tokovi se že nekaj desetletij rojevajo okoli Franza Kafke (1883-1924); iz početkov ekspresionizma prehajajo do spoznanja, ko se več ne strahijo spopadov z absurdnostjo (... iz nič me je Bog ustvaril in v nič se povrnem...) Vzporedno z eksistencializmom je začela rasti nova podoba o človeku — Sartre je še racionalist, dočim je nova generacija že onstran absurda, na pragu novega srečanja z večnostjo (Nathalie Sarraute, Robbe-Grillet, Claude Simon, Heinrich Böll... in v drami Ionescu, Beckett).

Človek se v novi situaciji razoseblja; gradi si osnove kako razbiti krutost resničnosti za čistost večnosti. Pot so prehodili že mnogi — seveda s svojimi prijemi: Gide, Ehrenburg, Montherlant, Julien Green, Sartre, Simone de Beauvoir, Max Frisch...

Polno je čeri, prepadi so globoki. Nekateri končavajo pri tem v Sibiriji (Sinjavski), in na nekatere čaka strel izza oglja (Mauriac).

knjige in revije

LETNO POROČILO DRŽAVNE GIMNAZIJE ZA SLOVENCE — Ravnateljstvo državne gimnazije za Slovence je za šolsko leto 1965-1966 izdalo letno poročilo. Stroške za tisk je tudi tokrat v veliki meri prevzelo Združenje staršev na državni gimnaziji, natisnila pa je tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu. Str. 68. — Vsebina: Proforski zbor v letu 1965-1966. Zaključek šolskega leta 1964-1965. Število ur v posameznih razredih in predmetih. Šolsko leto in šolska kronika 1965-1966. Obiski šolskih nadzornikov. Kustodiat. Pregled razredov. O poklicu staršev. Kje stanujejo naši dijaki. Naslovi slovenskih šolskih nalog. Naslovi nemških šolskih nalog. Naša četrta matura. Učbeniki. Šolsko leto 1966-1967. Prispevki Združenja staršev. Naša gimnazijska akademija (dr. Reginald Vospersnik). Odmevi nemškega časopisja. Izvenšolska glasba. Obletnici dveh velikih slovenskih glasbenikov (dr. Franc Czigán). Ob stoletnici prvega slovenskega romana (dr. Pavle Zablantnik). Iz „časopisnih stihov“ Janeza Menarta (prof. Janko Messner). Slabi redi (dr. Anton Feinig). O mladosti zorjenju in zorenju (dr. Stanko Čegovnik). Valentin Oman - koroški slikar (dr. Reginald Vospersnik). Ekскурzije (prof. Franc David). Rdeči križ (Roza Besser, Marija Rutar). Sedmi razred na Dunaju (Zalika Mikl, Mirko Messner). Mladinski športni dan (prof. Milan Kupper). Zusammenfassung. — Zvezek krasi lepo število fotografij (Foto Domanjko).

„DUHOVNO ŽIVLJENJE“ (september 1966): J. Re: Slomšek — slovenski svetnik; Alojzij Košmerlj: Koncil: v Cerkvi smo vsi poklicani k svetosti; Alojzij Geržinič: Kako je na Poljskem?; Ruda Jurčec: Festival v Cannesu; A. G.: Komunistični načrti za zavzetje Južne Amerike; Alojzij Kuvkova: Zanimivosti o Mali Cvetki; Boris Koman: Evharistija in bratska ljubezen; Hik: Dogovor med Vatikanom in Beogradom; V družini: Oče mora biti glava krščanske družine; Pismo (M. R-ova); Če ne drugače, te bomo dali v zavod (M. B-ova); Moj sin že pelje avto (D-va); Anketa: Domovi in organizacije (Žarko); Življenje in lepota (Key-Tilda E.); Michel Quoist: Dnevnik Ave Marije; Tilda E: Judežev obraz; Alojzij Košmerlj: Koncil — Redovniki; P. M. de Heredia: Spomini poročevavca iz Kristusovih časov; Branko Rozman: Lemenatarji; Kronika.

„KATOLIŠKI MISIJONI“ (september, 1966): Ad gentes — misijonska dejavnost Cerkve (prof. Alojzij Geržinič); Največja pa je ljubezen (Jože Kokalj); Pot iz mladostne krize (France Sodja CM); Glej, kamelije cvetijo — pesem (p. Vladimir Kos, SJ); Pismo iz Bengalije (p. Cukale, SJ); Zahvala — pesem (Rabindranat Tagore); Vietnam in Cerkev (Ruda Jurčec); Kitajski misleci (Alojzij Geržinič); Misijonski brat France Drobnič (p. Miha Žužek, SJ); Po misijonskem svetu; Bežna srečanja (poročilo o knjigi dr. L. Čepona); Naši misijonarji pišejo...

KATOLIŠKI MISIJONI (oktober-november 1966). — Vsebina: Ad gentes - misijonska dejavnost Cerkve (prevedel prof. Alojzij Geržinič). En dan misijonar (Jože Kokalj DJ). Na misijonsko nedeljo (Franc Sodja CM). Radost (Rabindranath Tagore). Senca Kitajske nad Afriko (Ruda Jurčec). Poslušaj, srce moje (Rabindranath Tagore). Dežela svobodnih (m. Franciška Novak OSU). Kitajski misleci (prof. Alojzij Geržinič). Misijon Pavla Bernika v Nagalandu. Po misijonskem svetu. Naši misijonarji pišejo. Misijonsko zaledje. Misijonska znanstvena akcija. Razno.

STRAH ZA SLOVENŠČINO IN SPANJE PRAVIČNIH

Slovenija, ki izhaja kot priloga Ameriške domovine, nosi podnaslov: Glasilo slovenske krščanske demokracije. Daljši članek je za to številko napisal J. A. pod naslovom: Spanje pravičnih, kjer pod prvim poglavjem *Strah za slovenščino* komentira boj za naš jezik v domovini in zaključuje: „Brambovci slovenščine kličejo na pomoč ustavo, zakone, odloke oblasti. Če jih še ni zadosti, naj uradni list priobči še nove! Po tej poti želijo zavarovati slovenščini tisto ravnopravnost, ki ji gre v Jugoslaviji. Mislimo, da so v zmoti. Boj za slovenščino je idejni boj, ki mora temeljiti nekje drugje kot na umskih proizvodih režimskih pravnikov. Če je idejni boj, ga moramo postaviti tudi na idejno bojišče in to bojišče se imenuje svoboda. SLOVENŠČINO NE BO REŠILA ENAKOPRAVNOST V DIKTATURI, REŠILA JO BO LE RAVNOPRAVNOST V SVOBODI! (Velike črke v izvorniku. — Op. ur.) Kaj pomaga Slovincem ustava z vsemi zakoni in predpisi, ako je nad vsem tem komunistična diktatura. Diktatura sili brambovce slovenščine, da se obnašajo kot kameleoni: z enim očesom gledajo na koristi rodnega jezika, z drugim pa na razpoloženje v režimskih vrstah, saj slaba volja režimovcev lahko z enim zamahom podere vse uspehe v boju za slovenščino, materinščino. Kdor pa ne upa pisati in govoriti v prid jeziku kar naravnost, ampak le po ovinkih, da se ne zameri diktaturi, ta ni udaren brambovec za slovenščino, naj se še tako trudi. Zato vidimo v sedanjem boju za slovenščino polovičarsko napenjanje, ki more roditi le polovičarski uspeh. Naš klic pa mora biti: dajte narodu najprej svobodo, ki mu je potrebna, da obnovi in poglobi svojo narodno zavednost. Šele potem bo narod sam, brez svetovalcev našel pot, ki naj varuje materni jezik. Že Prešeren je rekel, da je treba pustiti slavcu peti, kakor mu je bilo grlo ustvarjeno. Na ta Prešernov nasvet se pa sedanja slovenska kultura ne upa sklicevati.“ — In zaključni odstavek podaja pisec z besedami: „Sklep: To so le priložnostne misli, rojene iz onazovanja jugoslovanske stvarnosti. In kaj delajo politične emigracije? Sre spanje pravičnih in se veselijo, da lahko sanjajo na lavorikah, ki jim jih je preskrbelo trpljenje v drugi svetovni vojni in po njej.“ Tako J (anez) A (rnež)!

SLOVENSKA POLPISMENOST

Naše devetnajsto stoletje se je za Slovence začelo z ugotovitvijo, da med nami ni bilo več nepismenih. Kar je je še bilo, se je potem naglo umikala vrtoglavemu razmahu prosvetnega dela zlasti po podeželju. Po drugi svetovni vojni pač ni bilo na Slovenskem več nobenega nepismenega.

Toda ljubljanski listi in revije se razpisujejo ob zelo nerazveseljivih podatkih o sodobni nepismenosti, oziroma polpismenosti. Najprej opozarjajo na dejstvo, da je v železarni v Sisku na Hrvaškem kar 3000 delavcev nepismenih. bosanska Zenica jih šteje nekaj nad 1500. Dnevnik Delo (11. 8. 1966) se začudeno vprašuje, kako je v zvezni republiki to mogoče in sicer 21 let, odkar so se „osvobodili“. Starost vsega tega delavstva je danes takšna, da pokazuje, kako je bila ta generacija po šolskih klopek ob koncu vojne in nato še leta naprej. Kdo je kriv, da se je ta mlada generacija zanemarila in je danes nepismena. Poleg tega sta Sisak in Zenica velika kulturna centra; zakaj se tam nikdo ne

zganje in bi v nekaj mesecih mogla biti ta sramota odpravljena.

Naravno se je pri tem sprožilo vprašanje, kako je s polpismenostjo v domovini. Komentatorji opozarjajo, da naj bodo kritiki obzirni do starejšega rodu, ker je pač že dovolj razlogov za strah ob pogledu na mladino.

Nekdo je v zdravilišču Radenci prelistaval knjigo vtisov; tuji in domačini so tam mogli vpisovati svoje skušnje, tudi razočaranja. Toda tuji so dostojni, pač pa so zelo žalostni komentariji, ki so jih napisali domačini. Takrat je bila tam ravno razstava del Mihe Maleša. Opombe so večinoma na nizki ravni in res prava panorama kulturne revščine. Ko človek preprosto, kakšno slovenščino piše sodobna mladina, se zgrozi ob spominu na Cankarja, ki je zapisal, kako je njegova mati ponoči vstajala in se skrivaj učila brati, da bi bila otrokom v pomoč... Kje so med nami vzgojitelji tolikšne srčne kulture in ljubezni do slovenščine? Radenska knjiga vtisov je seveda polna razbrzdanosti v vseh mogočih dialektih in podpisniki so še imeli toliko sramu, da so se podpisovali s čačkami. Vse kaže, da današnja mladina v domovini misli, da je človek v skladju z atomskim vekom, če je v našem jeziku in slovenski kulturi polpismen. Za mladino je dovolj, če obvlada twist, seda za volan lastnega vozila in pozna nekaj filmskih prvakov. Komu tedaj živi vsa naša umetnost in vsa naša ustvarjalnost, se vprašujejo dopisniki. Peščici občudovalcev? Kdaj bomo doživeli vidne dokaze o resnični in splošni ljudski lasti duhovnih dobrin? O vsem tem pa bomo mogli govoriti šele tedaj, kadar bo vsak Slovenec obvladal slovenski stavek.

Danes pa je tudi moderno govoriti o sodobni mladini; prirejajo se ankete in s tem je tudi vse končano. Ali se še nisimo osvestili, da je ravno naša osnovna šola valilnica sodobne polpismenosti? Vemo, da se pripravljajo predpisi za zboljšanje, pa kaj pomaga, če ne bo duha navdušenja za lepoto našega jezika in plemenitost naše kulture?

Ali ni problem širši, kot pa se kaže, in ga šola sama ne more urediti — se vprašujejo komentatorji.

Ali so izgledi za spremembo in pogoji za lepši razvoj? Malo: povprečno potroši Slovenec v domovini letno 14.000 din za alkoholne pijače; izdatek za kulturne stvaritve, zlasti za izvirno slovensko knjigo je pa pod 1 tisoč dinarjev letno.

— Por zaglavjem Por črto piše S. Kališnik v Delu (23. 8. 1966): „Zanimivo bi bilo prešteti, kolikokrat sta v zadnjih treh ali dveh letih samo dnevnik Delo in štirinajstdnevnik Naši razgledi pisala o srbohrvaških reklamah v ljubljanskih kino dvoranah, o poslovni slepoti nekaterih podjetij iz drugih republik in o pomanjkanju čuta naših kinematografskih uprav. Zanimivo zato, ker ne uprave ne samoupravni organi na pozive in vprašanja niso odgovarjali, in zanimivo tudi zato, ker skorajda z nezanimjano vztrajnostjo (in seveda enako brezbriznostjo nasproti gledalcem filmov in reklam) še zmeraj zbadajo občinstvo s takimi reklamami. Zanimivo je pomisliti še na to, ali se bodo ob ugotovitvah in predlogih ustavnega sodišča v Ljubljani o rabi slovenščine v takih primerih kaj zganili.“

— Delo je kritiziralo popačeno uporabo slovenščine na ljubljanski radijski postaji in zapisalo: „Danes, ko imajo vse

pomembnejše radijske postaje sveta redne oddaje v slovenščini, pač ni razloga, da bi jadikovali, češ ta in ta se noče naučiti našega jezika, ta in ta ga omalovažuje, ta in ta... Koliko bodo slovenski jezik spoštovali drugi narodi, je odvisno samo od nas. Jezik Dalmatina, Prešerna, Levstika, Cankarja in Kosovele vsekakor terja, pa tudi zasluzi vso našo ljubezen. Čimbolj bomo gojili slovensko jezikovno kulturo v pisanju in govoru, čim manj bomo pakedrali jezik našega intimnega sveta, tem bolj bomo razvijali generacijo novih osebnosti, ki ji bo povsem jasno, da je slovenski jezik zadeva nas vseh, našega skupnega, kolektivnega srca.“

— Neki Svetozar Guček objavlja v Delu (20. 8. 1966) daljše pismo s čestitkami ob petnajstletnici Slovenskemu oktetu. Ko so pridedili jubilejni koncert, se v nabito polni dvorani nikdo ni dvignil, da bi izrekel čestitke in tudi ni bilo šopkov ali daril, kakor jih dobivajo v Ljubljani celo tuji umetniki. Sredi koncerta pa je oktet dobil en sam, res lep in bogat šopek, ki mu ga je poklonil v priznanje in z osebnimi čestitkami njegov bivši organizacijski vodja Boris Trampuž. „To je bilo vse: nobene besede, nobenega pozdrava, nobenih čestitk, nobenega šopka. Začutil sem neko praznino in grenak okus. Ob koncu koncerta sem hotel stopiti na oder in, čeprav nepoklican in nepoznan, izreči v imenu poslušalcev prav gotovo tiho in spontano misel vseh: dragi oktetovci, iskrena, prisrčna vam hvala za vse, kar ste nam dali doslej in nocojšnji večer. Želimo vam še mnogo, mnogo uspehov, sreče in priznanj. Naj popravim zamujeno s tem pismom.“

— Piran postaja važno umetnostno središče v slovenski Istri. Konec avgusta so tam odprli razstavo del slikarja in grafika Andreja Ajdiča, kiparke Dragice Čadež-Lapajne, in kiparja Toneta Lapajnet. Slikar Ajdič se je tudi na tej razstavi omejil na motivni svet hmeljišč kot izhodišče za nova razmerja v že znanem Ajdičevem kiparstvu. Kiparka Dragica Čadež-Lapajne se je s plastikami v lesu predstavila kot izrazit talent, ki izpelje svojo likovno zamisel do izrazito racionalne in tudi simbolične zaokroženosti. Tone Lapajne pa v svojih plastikah iz varjenega železa vnaša svet figuralike. Razstavo bodo v oktobru prenesli v Škofjo Loko.

— Sredi oktobra bo v Kranju mednarodni filmski festival šport in turizem. Glavna prireditelj bo na Bledu od 13. do 16. oktobra. Ves festival pa bo pod pokroviteljstvom UNESCA. Mednarodna žirija bo trem najboljšim filmom iz vseh petih kategorij podelila festivalska priznanja: Beli Triglav, srebrni Triglav in bronasti Triglav. Poleg tega pa bo individualno nagradila še najboljšo režijo, scenarij, kamero in izvirno delo. Mimo domačih podjetij so festivalu prijavila sodelovanje filmska podjetja iz ZDA (14), Indije (12) in Kambodže (2). Kot člani žirije so že pritrtilno odgovorili: za Francijo Nicole Pilato, režiser Veljko Bulajič, predsednik Turistične zveze Slovenije Danilo Dougan, češki režiser, Oscarjevec Elmat Los, Vittorio Gassman, pa madžarski režiser Zoltan Varkony. Športnike pa bo zastopal Emil Zatopek.

— Letošnje poletje so na Bledu priredili mednarodni festival jazza. Take prireditve sta se letos prvič udeležila dva jazz baleta, eden iz Zagreba in drugi iz Prage.

GOTSKO IN RENESANČNO STENSKO SLIKARSTVO NA SLOVENSKEM

X. kulturni, letošnji drugi zgodovinski večer v soboto, 17. t.m. je vodil namestnik vođe odseka DR. TINE DEBELJAK, ki je pred poslušavci razvil podobo dr. Franca Steleta, dejanskega odkrivača slovenskega gotskega stenskega slikarstva, sploh našega najgorečnejšega slovenskega kulturnega garača, ki praznuje letos 80-letnico svojega blagoslovljenega življenja. Prebral je tudi pred kratkim sprejeto pošto tega svojega prednika v uredništvu Doma in sveta, iz katere je vkljub visoki Steletovi starosti še razvidna njegova volja do nadaljnjega dela.

Zatem je podal besedo g. MARIJANU MAROLTU, ki je ob številnih skioptičnih slikah predaval o slovenskem gotskem in renesančnem stenskem slikarstvu. Skioptične slike so bile dvojne: črno-bele, ki jih je izdelal g. Marijan Šušteršič, in barvaste v izdelavi ljubljanskega Sava filma. Pri skioptikumu je z vso potrebno pazljivostjo ves večer sodeloval gospod Andrej Makek. Predavatelj je najprej oral zaslug pok. Mateja Sternena za ohranitev srednjeveških fresk, nato pa je prišel takoj na pravo temo predavanja. Omenil je najprej romansko knjižno slikarstvo v Stični in ostanke stenskega v Ptujju in Slovenjgradcu, nakar je pokazal in opisal zdaj že uničeno Kristusovo glavo v Ptujju pri minoritih. Sledila so dela zgodnjegotskega risarsko-ploskovitega stila, zlasti v Vrzdencu in pri Sv. Janezu ob Bohinjškem jezeru, dokler niso nastopili Furlani s tako imenovanim realistično-plastičnim stilom in skoraj vzporedno delavnica Ioannesa Aquile iz Radgone, ki ima tudi svoje predhodnike. Okrog leta 1420 je nastopil Ioannes iz Brunneka na Ptujski gori. Posebne omembe so se tikale tzv. kranjskega presbiterija in opisa ladje pa zunanjščine, potem pa stalnega naraščanja ikonografskega bogastva do osrednje figure neogotskega sloga Ioannesa de Laybaco ter sočasnih mojstrov Bolfganga, Andreja iz Otinga, pa mojstra iz Mač. Posebnih omemb sta bila deležna sv. Krištof in sv. Jurij. Za dobo gotskega realizma sta bila prikazana istrska freskanta Vincenc in Ivan ter slikar Kristusovega trpljenja na Jezerskem. Mojstra slik na Križni gori in pri Sv. Primožu je predavatelj štel že med renesančne slovenske freskante. Omenil je še Ločana Jerneja in „kra-vaškega malarja“ Tomaža v Nadlesku.

Predavanje, v katerem so videli nad 70 dia-
pozitivov, je trajalo dve uri in pol.

MANJKA NAM POGUMA...

Uredništvo štirinajstdnevnik Orientierung se je obrnilo na starost holandskih duhovnikov, 86-letnega benediktinca Petra van del Meer de Walcheren. Revija je želela vedeti za njegovo mnenje o holandskih teologih in holandskem katolicizmu, zlasti o tistih teologih, ki so osumljeni, da se nagibajo k protestantizmu. Van de Meer je konvertit iz kroga Leona Bloya in dolgoletni sodelavec pri katoliški obnovi. Po smrti svoje žene (umrl mu je tudi mlad sin benediktinec) je stopil v samostan. V krogu duhovnikov in menihov velja kot častljiva patriarhalna osebnost. Njegovo mnenje je tole: „V očeh mnogih smo mi holandski katoličani pol protestanti. Naši veliki teologi kot Schillebeeckx, Schoonenberg in drugi so po mišljenju gotovih krogov, zlasti v Italiji, pa tudi v Severni Evropi kakor heretiki. Njihova herezija še nima imena, a zato ni nič manj nevarna. Ti teologi, ki jih osebno poznam in sem pazljivo prebral njihova dela, so brez dvoma možje, ki imajo pogum misliti. In verjetno je prav ta njihova drznost vzeta za zlo. Sam sem optimist v pogledu na

Član akademije François Mauriac je leta 1953 prejel Nobelovo nagrado. Bilo je v času, ko je bil na čelu odbora za svobodo Severni Afriki — takrat je šlo za Maroko. Dasi je že prej izdal tri knjige spominov pod naslovom „Journal“, je začel spremljati dogodke v luči vsakdanjosti in jih dajal najprej v revijo „Table Ronde“ in nato v dnevnik; izhajajo še danes pod skupnim naslovom „Bloc - Notes“.

19. maja 1953:

Prednočnim sem strgal članek. Ves dan sem se z njim mučil in nazadnje spoznal, da je zanič, po nepotrebnem razburljiv. Zmlel sem ga med prsti. Moral sem začeti znova. Iman še eno uro časa, toda po vražje me muči, kajti z zagonom moram pisati samo sponine. Napovedali so slavnostno predstavo mojega Asmodeja in uredništvu sem se obvezal napisati o tem štiri strani. Figaro ima 500.000 bravcev in mojega pisanje ne smejo sprevideti, kako si delam reklamo (seveda mora biti vsa zares); dejansko pa se ves potim in pri tem vem, kako si delam silo in kaj bo nastalo. Vem, da bom vse improviziral in članek bo ponesrečen — napisati ga moram pod neznosnim pritiskom naglice. Toda kdo mi bo veroval, če se bom s tem izgovarjal.

21. maja 1953:

Snoči je bila v Comedie française ponovitev Asmodeja z vsem sijajem in se predstave udeležil predsednik republike. Po šestnajstih letih poslušam spet svoje delo kako opažam, da se mi je popolnoma odmaknilo. Ko gledam svoje delo na odru, mi moti vse, kar je režiserjevo, kaj je delež scenografa in kako po tolikih vajah nimam stika z igravci. Kako daleč je moje srce od vsega tega v teh časih... Kako malo jim verjamem, ko se mi klanjajo in mi čestitajo.

Pred dobro uro sem sedel na stolu v ulici Hamelin, kjer sem moral poslušati štiri ali pet govorov, ko so odkrivali ploščo na hiši, kjer je umrl Marcel Proust. Bilo je 1. 1923 nekaj večerov pred njegovo smrtjo, ko sem bil še pri njem na večerji. miza je bila pognjena ob njegovih postelji. In kmalu nato sem bil na klečalniku ob odru, truplu z bledim obrazom, polnim brade — ob obličju, ki so ga zapustili vsi demoni življenja.

26. maja 1953:

Na romanju v Chartres (vsakoletno majsko romanje pariških študentov k Mariji v Chartres — tisoči in tisoči peš štiri dni tja in nazaj, op. prev). Soboto zvečer sem prenočil pri X... zjutraj smo šli naprej. Tik pred deseto uro je od nekod prinesel malega brata iz reda P. Foucalda; legel je za spanec, kamor ga je vrglo... Večerni molitev je bila v grajski kapeli. Malo sem spal in imel sem čudne sanje; bile so polne srčnega miru in ne vem, kaj bi degodek pomenil. Ob pol petih zjutraj so me prebudili ptički v parku — ni jih bilo toliko kot pri meni v Auteilu (predmestje Pariza, op. prev.). Kukavica je bila čisto blizu mojega okna. Sedli smo v avto in šlo je na zbirališče na polju... Binkoštna maša pred tisoči mladih obrazov... motilo me je, da je bilo na grajskem posestvu prearistokratsko... Po cestah nas je sonce žgalo... Mimo je prihitel p. Danielou, ki me je povabil na kosilo pri svoji skupini študentov na prostem... Ko sem čakal, sem sedel na travi — na robu binkoštnega zbora p. Danielouja. Približal se mi je fant iz Rabata v Maroku; skoraj jokal je, ko mi je dejal, da je sin (francoskega) kolona; med solzami mi je očital zakaj kolone napadam in zagovarjam muslimane... Toda prišel je k meni moj arabski prijatelj, študent Taibi; zgovorno mi je po arabsko stisnil roko in imel obraz poln veselega smeha. Začela sta se pripraviti in jaz sem bil toliko podel, da jima nisem pomagal... Ves pretresen sem opazoval vse te prerokove sinove; niso naše vere, vendar nosijo težke nahrbtnike in so pomešani med svoje katoliške tovariške, polni strahu. Naslednji dan mi je eden izmed njih zaupal: „Res je bilo hudo pod vročim soncem... Toda to ni bilo nič v primeri z vročino na naših slabih afriških cestah — nikjer sence in vedno naprej, proti jugu.“ Potem pa je prišel mimo tisti, ki bo moral s svojim očetom-kolonom v izgnanstvo. Tudi jaz sem pomagal, da bo moral v svet brez sreče, pred njim ni bodočnosti, mi smo mu vse razdejali. Joj, kako me duši, da sem član naroda - zatiravca... Med mašo me je najbolj

MIHAJLOV OBSOJEN

Pisatelj dr. Mihajlo Mihajlov, aretiran v Zadru dne 8. avgusta, je bil 9. septembra začasno izpuščen na svobodo, kjer čaka na proec, ki se je proti njemu začel dne 22. septembra.

Obdolžen je dveh deliktov. Najprej je obdolžen, da je po zamejstvu razširjal krive informacije o političnem in socialnem položaju v Jugoslaviji. Ta del obtožnice se opira na dva članka, ki ju je objavil v tujini: „Zakaj molčimo?“ in

„Djilas in današnja Jugoslavija“, kjer je razkazal cilje svojega časopisa „Svobodni glas“. — Druga obdolžitve se nanaša na prestopke zoper zakon o tisku. Obdolžen je, da je v Parizu objavil knjigo „Themes russes“, kjer je objavil dva odstavka iz eseja „Poletje v Moskvi 1964“, ki je v Jugoslaviji prepovedan in je bil zaradi njega Mihajlov že pred enim letom pogojno obsojen.

Ko je 9. septembra prišel iz zapora, je izjavil: „Stvar, ki se zanjo bojujem, je imela uspeh. Moja naloga je dovršena.“

presunilo, ko sem videl, kako je obred prevzel Arabca. Šel sem k njemu in mu skušal povedati, da naj ne misli, da so vse maše tej podobne, kajti zelo bi se motil, če bi katolicizem sodil po zunanostih. Priznal sem mu, da tudi sam nisem prisostvoval še tako lepi maši... (bilo je dejansko drugače; nisem bil popolnoma resničen... tudi zame je najlepše, kadar sem v zimskem jutru v polmraku skoraj sam v cerkvi, le nekaj ženic je okoli mene... strinjam se z Jacquesom Rivierom, ki je zapisal, da so take maše ob jutranji zori, ko je dejansko še vse temno, nekako tako, kakor da bi se velika skrita vrata odpirala vsem ponižnim za vstop v nebesa, na kraj, kjer je mir, ki ga svet ne pozna...)

3. julija 1953:

Kako me mrzijo, ko zagovarjam pravice Marokancev in Alžircev... Oh, ko bi mogli razumeti, kako globoki so verski razlogi... Prejemam grozilna pisma, ker sem član odbora za Maroko in Maghreb... pred nekaj denvi me je maršal Juin javno v govoru napadel... Res je, mladina mi pošilja polno pisem in mi obljublja podporo. Vendar so grozilna pisma dovolj jasna! Naj prepisem nekaj samo iz pisma iz Casablance: "Kar zapomni si, kaj se ti bo zgodilo, če boš še naprej pisaril svoje osranosti; vedi, da se ti bo v nekaj dneh zgodila nesreča in seveda te o tem nikdo ne bo vnaprej obvestil... Poln si umazanosti, saj si bil tudi izdajavec maršala Pétaina... Svetujem ti, da se paziš... Gorje ti, ko te bom prvič srečal; takrat te bom premlatil... Moje pesti so v odličnem stanju, kajti tukaj sem kmet, vendar ti že pljuvam v obraz — pljunil ti bom v obraz vse svoje zaničevanje, bedni strahopetec, svinja! Usta imam polna psokv za tebe in ti si upaš trditi, da si sin katoliške Cerkve —, da, kristjan — umazana krota, ne pa kristjan... Vedi, da talent ni vse, kajti človek ima dušo, ti si pa brez nje in tvoja hrbtnica je tako gibčna kakor pri kači. Čez nekaj dni se ti bo zlomila. Kmalu se vidiva, svinja!"

Istočasno mi je pisala gospa H. de K. iz Casablance: "Gospod, moglo bi se zgoditi, da bi prišli v težave zaradi borbe, ki jo vodite. Lahko se vam kaj zgodi in sicer prav kmalu... Ne vem, če si boste mogli pri tem še najti kaj tolažbe v svoji krščanski duši... Priznati vam moram, da čakam na dogodek v popolnem miru, kakor ga je polna tista duša, ki je opravila vaše dolžnost."

Figaro (list, kjer je Mauriac objavil članke v prid Maroku in Alžiru, op. prev.) je spet prejel kup protestnih pisem (nekatera so iz istega vira). Toda naklada lista narašča (pretekli teden je preseгла mnogo čez 500000 izvodov). Veselo sem dejal Pierru Brissonu, glavnemu uredniku, da bi mi bilo dovolj, če bi nekajkrat telefoniral in bi začeli prihajati tisoči in tisoči pisem, kjer bi moji mladi krščanski prijatelji izjavljali, kaj mislijo...

14. julija 1953:

Danes je narodni praznik, pa tudi god sv. Bonaventure. Kako je v meni gorela vsaka beseda v obredu: 'Bojeval sem dober boj, končal sem svoj tek, ohranil sem vero... In evangelij: Vi ste sel zemlje... naj vaša luč sveti pred ljudmi...'

17. julija 1953:

Hilaire Belloc je umrl. Spominjam se, kako sem ga srečal nekega dne takoj po prvi svetovni vojni. La Revue des Jeunes (glavna jezuitska revija za mladino) je priredila banket. Sedel je na častnem mestu in se oziral okoli sebe po sivih glavah prečastitih patrov — bili so „mladeniči“ brez perja — in je zamrmral: "Mladi? Mladina? Povejte mi, kje je mladina?"

7. februarja 1954:

Bil sem na koncertu na konservatoriju. Dirigiral je Robert Kempf. Spored: Bachov koncert La Mayor in Mozartov koncert za orkester in dva klavirja. Doživetje! Ne morem mimo: ali v toliki lepoti ne uvidite, da je duša, saj je duša na površini vsake umetnine. Saj ni bilo mogoče, da toliko lepote ne bi iz duše bruhnilo na dan, ne — ni smelo, ni moglo ostati skrito v duši. Zato priznajte, da imate dušo; in potem vani bo Bog podarjen! Verujte v oba pričevavca, ki se ne data zadaviti in nosita ime Bach in Mozart; njuno nedopovedljivo šepetanje se iz stoletij sveta preliva v stoletja v nebesih. Ne, ni mita, ki mu je ime Rimbaud, ampak je izročilo in živi v Claudelu in zveni tudi v verzih Andreja Bretona (pesnika surrealist in takrat še komunist, op. prev.). Da, priče smo — vsi smo pričevavci, vendar ima vsak od nas svojo podobo o pričevanju... In kar nam je Rimbaud prišel povedat, je bilo le kot dih...

(Poslovenil R. J.)

vseeno mi je, ali bom obsojen ali ne." V svojem stanovanju je potem izjavil, da nima namena zagovarjati se zaradi obdolžitve: „Ničesar ni, da bi ugovarjal.“ Če bom obsojen, oblasti s tem ne bodo naredile nič drugega, kot da bodo priznale, da večjejo socializem na sistem ene same stranke.“ O opozicijskem glasilu je povedal:

„Našli smo že tiskarno in je vse nared. Časnik je v pripravi.“

Na razpravi 23. tm. je bil obsojen na leto dni zapora.

— Leta 1965 je bil v Sofiji prvi simpozij balkanskih pisateljev. Prišli so iz vseh balkanskih držav, tako tudi iz Albanije in Grčije. Sedaj so izdali zbornik del, ki so jih pisatelji na prireditvah simpozija prebrali. Knjiga obsega 540 strani in nosi naslov "Balkanski pisatelji". Srbohrvaške avtorje so reprezentirali Dobrica Ćosić, Ivan Zalić, Jure Francetič-Pločar in Matej Matevski. Na sestanku ni bil noben slovenski pisatelj — torej slovenska literatura ne spada med literaturo balkanskih narodov.

holandski katolicizem. Njegova posebnost je v tem, da stopa iz statičnega v dinamično krščanstvo in to v začudenje vzbujajočem tempu, pa na vseh področjih hkrati: v dogmatiki, eksegezi, pastoralki itd. Ko sem bil svoj čas neveren študent, se mi je razodela ta dinamika krščanstva v osebi mojega botra Leona Bloya. On je bil odločilen pri mojem spreobrnjenju. Kakor so me privlačili kristjani, ki so živeli svoje življenje brez kompromisa, se mi je upirala konvencionalnost drugih katoličanov. Leon Bloy mi je v svojih knjigah odkril bistvo krščanstva: Kristus. In Kristus pomeni: več življenja, več ljubezni. Če bi se hotel danes spreobrniti, bi hotel govoriti s kristjani kot s msgr. Bekkers, profesor Renckens, Schoonenberg, Schillebeekx in pater van Kilsdonck. Mnogi se plašijo ob sodobnih dogodkih. Bojijo se Gospodovega glasu kot apostoli, ki so ga videli po vstajenju. Toda on je tu, da jih pomiri: Ne bojte se, jaz sem z vami in jaz sem svet premagal... Če se bojimo, se bojimo, ker smo maloverni in nam manjka poguma Svetega Duha."

— Okrožnica Nadškofijskega ordinariata v Ljubljani 9/1966 (19. avgusta 1966) je prinesla naslednje navodilo dušnim pastirjem: „Jehovske knjižnice. — Katoliške vernike v župnijah, od koder hodijo v Trst, opozorite, naj si pred odhodom iz Trsta in pred prehodom čez mejo ne dajo vsiljevati jehovskih brošuric, ki jih jim zadnji hip pred odhodom čez mejo skušajo vsiliti tržaški jehovci. Knjižice so pisane ali v slovenščini ali v hrvaščini. V nevednosti jih katoličani vzamejo, misleč, da so katoliške religiozne knjižice. Slovenski in hrvaški tisk, tiskan v inozemstvu, je tudi po civilnem pravu prepovedano nositi čez mejo.“ Drogen, pa zanimivih podatkov poln vir za slovensko cerkveno zgodovino najnovejšega časa.

— Titov biograf Vladimir Dedijer, sedaj univerzitetni profesor, je ljubljanskim „Našim razgledom“ v intervjuju za septembrsko številko izjavil: „Na ponudo britanskega filozofa Bertranda Russella je bilo ustanovljeno neuradno mednarodno sodišče z nalogo ugotovljati vojna hudodelstva v Vietnamu. Začelo bo poslovati na švedskem prihodnje leto v februarju ali marcu.“ Russell je povabil Dedijera med sodnike tega zasebnega „sodišča“ in je o njem Titov dvorni zgodovinopisec vedel povedati tudi tole: „Zaradi obilnosti dokumentov in zaradi nujnosti zasliševati vse priče, bo delo tega sodišča trajalo več mesecev.“ Dalje je Dedijer trdil: „Združene države rekrutirajo iz vojaških potreb nekdanje jugoslovanske kolaboratorje z nacistično Nemčijo, ki jih uporabljajo v Vietnamu kot specialiste v vprašanih pacifikacije prebivavstva.“

— V nedeljo 26. junija so odprli na Muljavi na Dolenjskem ob stoletnici prvega slovenskega romana „Deseti brat“ rojstvo hišo pisatelja Josipa Jurčiča kot literarni in etnografski muzej. Slavnostni govor je imel v imenu Slovenske akademije in Slavističnega društva akademik dr. Bratko Kreft in v imenu obeh ustanov položil dva lovorova venca. Literarni del muzeja je zelo skrbno uredil prof. Alfonz Gspan. Domača igralska družina je na predvečer in na dan slavnosti uprizorila novo dramtizacijo Jurčičevega romana „Deseti brat“ in jo je pripravil režiser J. Eržen. Seveda sta bili obe predstavi na prostem ter sta spet bili najbolj privlačni vlogi Krjavelj in Deseti brat.

— Nenadoma je umrl tenorist Fritz Wunderlich, star 35 let. Bil je na lovu in je zvečer v lovski gostilni padel po stopnicah iz prvega nadstropja v prtiličje ter se pri tem toliko poškodoval, da ga zdravniki niso mogli rešiti. Dejansko je bil naslednik našega tenorista Antona Dermote in sicer v liričnih vlogah v Mozartovih operah. Prihodnjo sezono je bil že najet za Mozartove vloge v novi Metropolitan v New Yorku, ki so jo v novem Lincoln center pred kratkim odprli.

Rimska hiša pri Trojanah je sedaj velika novost arheološke znanosti v Sloveniji. Najbrž do najdbe starodavne rimske hiše na Trojanah sploh ne bi prišlo, če se ne bi Valentina Hribar, doma iz Šentgotarta pri Trojanah odločila, da si bo zgradila novo hišo. Svet, na katerem je hotela zidati, je pododovala. Zaprosila je domžalsko občino za dovoljenje, vendar je občina prošnjo dobila. Hribarjeva se je pritožila na višjo oblast, medtem pa, kakor je navada, začela graditi kar „na črno“. Pri izkopu novih temeljev za hišo pa je naletela na ostanke rimske hiše.

Da so našli temelje rimske hiše, se ni čuditi. Rimljani so imeli na Trojanah (tedaj Atrans) carinsko postojanko, ki je bilo važno prometno središče, saj je tod vodila cesta iz Aquileie (Ogleja) mimo Longatica (Logatec), Nauportusa (Vrhniko), Emone (Ljubljane) do Trojan in naprej proti Celei (Celje) in Petovii (Ptuj).

Tako si je pred več ko 1500 leti postavil neznan Rimljan, prebivalec Atransa, hišo na vzpetini, kjer je imel krasen razgled po okolici. O njegovem življenju nam dandanes pripovedujejo le še temelji njegove hiše in predmeti, ki jih je dosedaj skrivala zemlja. Hiša (dolga 12 in široka 7 metrov) je imela več prostorov, ki so jih ogrevali s toplim zrakom, speljanim pod pod in v stene iz posebne ogrevalne naprave, hipokavsta. Hipokavst je poznal ves antični kulturni svet in je po svojem sistemu še danes sodobnemu civiliziranemu svetu dokaz visoke tehnične kulture antike.

Strokovnjaki kamniškega muzeja so med izkopaninami našli kose tubulov - votlakov, iz katerih so bile zgrajene stene, da je po njih krožil tople zrak. Razen tega so našli še veliko kosov tegul - strešne opeke in imbreskov - žlebakov. Rimljan je imel v tej svoji hiši veliko lepe posode, saj so našli dobro ohranjene dele amfor, skodel, glazirane posode in štirioglatih steklenic. Ponoči so hišo osvetljevali plamenčki oljenk. Našli so tudi krasno bronasto iglo in dve koščeni šivanki. Najpomembnejša pa je najdba bronastih novcev iz časa cesarja Konštantija. V neposredni bližini so našli tudi sledi rimskih cest. Cesta, ki je vodila mimo hiše, je bila tlakovana.

Kaj bodo storili s Hribarjevo, ki je s „črno gradnjo“ hišo odkrila? Domžalska občina ne misli popustiti in je že napovedala, kako je ustavno sodišče pritožbo Hribarjeve zavrnilo in bo sedaj verjetno morala plačati nemajhno globo... Uradniki muzeja v Kamniku pa so prepričani, da bo v okolihu Trojan odkritih še mnogo najdb. Zato so objavili poziv, kjer prosijo, da naj vsakdo v okolihu Trojan temelje ročno koplje, da ne bi poškodoval morebitnih ostankov starodavne rimske kulture.

Ukrepe oblasti proti Hribarjevi pa je treba razumeti tako, da ji bodo s tem odvzeli lastninsko pravico nad vsem zemljiščem, ki bo proglašeno za arheološki spomenik.

— V galeriji Prešernove hiše v Kranju so odprli razstavo, ki v Valvasorjevi grafiki prikazuje 35 najpomembnejših srednjeveških gradov na Gorenjskem. Razstavo so zaprli sredi septembra 1966.

— Med poletno sezono je bila na Bledu razstava modelov za loški mali kruhek. Loški muzej je kljub neljubim dogodkom ob drugih razstavah na Bledu privolil v podaljšanje, ki jo je letos obiskalo nad deset tisoč ljudi.

Baletna umetnost prodira z dinamiko v vse predele sveta in med vse plasti ljudstva. Ruski balet iz Leningrada in Moskve še vedno vodijo, vendar so v naših časih dosegle skupine v Londonu, New Yorku in Parizu izredno visoko raven. Na prvem mestu sta kot baletna mojstra danes pač Margot Fonteyn in Rudolf Nurenjev, oba člana londonskega baleta. Zagon je londonska baletna skupina prejela, ko se je v njen zbor vključil Nurenjev, potem ko je med gostovanjem Bolšoj baleta iz Moskve zaprosil za azil v Angliji. Sodobni balet postaja tudi vsebinsko aktualen, ko po svoje posega v problematiko našega časa. Znani angloameriški koreograf Antony Tudor je v newyorškem Metropolitanu predstavil občinstvu balet Prerokovanja po glasbi Jacq. Iberta in balet Odmev trobent (kompozicija Martinuja). Po predstavi je koreograf izjavil časnikarjem, da je želel v baletu nakazati strahote, ki jih prinaša človeštvu čas jedrne energije. Zato baletna umetnost ne more več slediti teniki klasicizma in stil mora biti umirjen, ker čas ni več statičen in je prepoln problemov.

Po prvi svetovni vojni je Stravinski komponiral balet Zgodba o vojaku. Kot da bi bil tudi naš čas blizu takratnemu ozračju, so glavna gledališča spet začela uprizarjati njegov balet o strahotnih pretresih prve vojne — in tudi druge, da bi na ta način pomagali preprečiti tretjo. Stravinski je to oživitev zanimanja za balet o dobrem vojaku označil: „Zgodba za današnjo rabo.“

Izredna je zgodba o baletu *Zelena miza* in njegovem avtorju Kurtu Joosu iz Essena. Premiera je bila na mednarodnem baletnem festivalu leta 1932 v Parizu (dejansko sta se takrat za prvo mesto znašla v vrtincu burnih dogodkov Pino Mlakar z baletom „Srednjeveška ljubezen“ in Joosova „Zelena miza“ — razplet zgodbe je vključen v drugi del Jurčevega dela Skozi luči in sence, čigar natis se bliža koncu). Joosov balet je bil namreč obračun s prvo svetovno vojno, hkrati pa oster protest proti nacizmu, ko se je na obzorju že bližala senca drugega svetovnega spopada. Joos se je iz Pariza sicer še vrnil v Essen, vendar je ob nastopu Hitlerjeve vlade v januarju 1933 naglo s svojo skupino pobegnil v Anglijo in nato v ZDA, kjer je leta in leta gostoval z Zeleno mizo najprej po obeh ameriških kontinentih, nato pa še drugod. Konec druge svetovne vojne ga je zajel v Santiagu de Chile, odkoder je po letu 1955 spet začel gostovati z Zeleno mizo po vodilnih svetovnih gledališčih. (Bil je tudi v Buenos Airesu in je daljši komentar kot esej izšel v Meddobju pod zaglavjem *Črke, besede, misli...*). *Letos je bil mednarodni festival v Ljubljani in sicer v poletnem gledališču v Križankah. Po 34 letih je prišla Zelena miza na ljubljanski oder in sicer je za Joosovim baletom nastopila baletna družina Holandskega kraljevega gledališča iz Amsterdama. Prav gotovo bi spadala istočasno prav na isti oder tudi izvedba Mlakarjeve Ljubezni iz srednjega veka (Un amour du moyen age), ker sta temi zelo sorodni: Joosova Zelena miza sloni na revolucionarni razklanosti tokov poveljnega časa, Mlakarjeva pa enako problematiko prenaša na metafizično ravnino ... toda Mlakarjevega baleta ni bilo, ker se je že pred leti zgodilo, da se je Mlakarjeva umetniška pot na ljubljanskem odru zaključila s predstavo V. Ukmarjevega baleta „Lepa Vida“ v Pinovi koreografiji (Vido je plesala Veronika Mlakar). Naš narodni motiv je bil vzporejan in razrešen z verskim misterijem. Če se je holandska skupina držala Joosove zamisli, so šli liki mimo kot bi jih kdo posnel s prvih ekspresionističnih grafik našega Tratnika, Mlakarjeve podobe pa bi bile polne baroka s Claudelovo dinamiko. A za takšno metafiziko v Ljubljani časi še niso zreli...*

Prvi kamen spotike in vrelo vsega pohujšanja v sodobni baletni umetnosti je Maurice Bejart. Nekateri kritiki ga navdušeno proglašajo za obnovitelja baleta — glasnika novih smeri v sodobni umetnosti, tudi glasbeni; drugi mu pa spet odrekajo sleherni sposobnost kreativnosti. Med stvaritelji „aktualnega“ baleta je Bejart pač na prvem mestu in še odmevajo po revijah kritike in študije o tem, kaj je Bejart novega prinesel v sodobni balet, ko je v Bruslju dal na oder opere Berliozovo *Faustovo pogubljenje* kot balet in potem tudi pravo njegovo nasprotje: Straussovo operetno glasbo iz Netopirja; oboje je uporabil za silovito obtožbo nasilnosti totalitarnih režimov in gnilobe našega časa.

Ob času Mednarodnega festivala v Parizu leta 1932 Francozi dejansko svojega baleta še niso imeli. Takrat je sicer nastopila manjša skupina, vendar je bila izvedba res začetniška in so ji potem podelili manjšo nagrado, ker je bila pač iz domovine festivala. Opera in Komična opera sta imeli balet, toda vsi člani so bili ruski emigrantje in je tista leta evropski balet vodil in mu dajal izraz baletni mojster pariške Opere *Sergij Lifer*. Premiere njegovih izvedb so tista leta odmevale po vsem svetu.

Šele po drugi svetovni vojni se je začela res nova doba, vendar ne toliko po zaslugi baletnih mojstrov in koreografov, pač pa po „vragolijah“ Jeana Cocteauja, ki je odprl novo pot baletu in filmu. Na odru je med koreografiji in baletnimi mojstri zaslovelo ime Rolanda Petita, v kreaciji novih osnov za sodobno baletno umetnost pa je Cocteau napisal in naštudiral balet Samorog, čigar krstna predstava je bila v Muenchenu in je naslovno vlogo tedaj plesala Slovenka Veronika Mlakar. Odprla se ji je pot v Pariz, kjer je postala glavna plesalka v baletu Rolanda Petita in nastopala v prvih njegovih kreacijah; za nekaj let se je središče modernega baleta preneslo na Petitov oder v Elizejskem gledališču. Popolen prodor so Petitove ideje doživele z izvedbo baleta *Mladi človek in smrt* (glasba J. S. Bacha).

Med poslednjimi baletnimi senzacijami na evropskih odrih je Bejartova uprizoritev Beethovne Devete simfonije v Bruslju in umetnostni kritik lista *Le Monde* kreacije ne more dovolj prehaliti; obenem pa so listi polni hvale za skoraj istočasne Bejartove kreacije na Wagnerjevem festivalu v Bayreuthu, kjer sta v prvem dejanju Tannhauserja skupno s scenografom Wielandom

SLOVENE ALI SLOVENIAN

Kaj in kako je prav: Slovenci ali Slovenian? *Webster's Third New International Dictionary* (Springfield, Mass., 1961) ima *Slovene & Slovenian* z razlago, da kot samostalnika besedi označujeta (1) enega južnoslovanskih narodov, (2) posameznega domačina ali prebivavca Slovenije, in (3) slovenski jezik; kot pridevnika pa lastnost ali svojilnost, ki se nanaša na navedeno samostalniško rabo. V skladu z novo lingvistično smerjo, ki stoji za tretjo izdajo Websterja, nikjer ne bomo našli pojasnila, katera oblika je boljša, še celo pa ne, kaj je pravilnejše. Niti v zaporedju *Slovene & Slovenian* ne smemo videti več kot strogo abecedno zapovrstje.

Obrazloženo pa je nastanek oblike *Slovenian*. Osnova naj bi bila nemška oblika *der Slowene*, dodana naj bi bila angleška končnica *-i-an*. Nam tukaj ne gre za to, ali je taka razlaga točna ali ne; meni se zdi, da ni. Verjetno je šel razvoj mimo vseh pravil po vzorcu: *Austria - Austrian, Slovenia - Slovenian*. Odtod postane razumljivo, zakaj je oblika *Slovenian* predvsem udomačena med našimi staronaseljenci, ki so se pred tem marsikdaj radi identificirali za „Austrian“. Od tod je bila oblika prenešana v imena naših društev v Ameriki, pa tudi v tisk, časnike, knjige in knjižnice.

Pri večini ne-Slovanov v Evropi, zlasti pri naših sosedih na severu in zahodu, pa je oblika našega imena bliže obliki *Slovene*. Naprimer za *Slovenec* — *Sloveni* imamo v nemščini: *der Slowene - die Slowenen*, v italijanščini: *lo Sloveno - gli Sloveni*, v francoščini: *le Slovène - les Slovènes*; za *Slovenski jezik* ali *slovenščino*: *die slowenische Sprache* ali *Slowenisch*, *la lingua slovena* ali *lo Sloveno*, *la langue slovene* ali *le Slovène*; za pridevnik: *slovenski: slowenisch, sloveno, slovene*. Po teh vzorcih sodeč ni razloga, zakaj bi morali imeti „iz druge roke“ obliko *Slovenian*.

Ko je bila l. 1848 prvič spregovorjena beseda o Zedinjeni Sloveniji, smo že 300 let prej poznali oblike: *Slovenec, Slovenci, slovenski*. Primož Trubar je bil prvi, ki je zapisal: „Smili se tudi čez nas boge *Slovence*“ (1551), in „cerkev božja tiga slovenskega jezika“ (1555), in od tedaj se je ta oblika rabila vedno pogosteje in z vedno večjo semantično intenzivnostjo za etnično oznako našega rodu. S stališča slovenščine je oblika *Slovenija* izpeljanka iz *Slovenec*: s stališča angleščine bi bilo ravno narobe: *Slovenian* je izpeljano iz *Slovenia*.

Da bo zmeda še večja, navaja Websterjev slovar za slovenski narod še eno formo: *Slavonian*, in *Funk & Wagnall's New Standard Dictionary* (New York, 1964) za slovenski jezik še *Slovenian*. Mislim, da nima smisla razlagati in zavračati teh dveh oblik, ki sta ju oba najbolj reprezentativna ameriška slovarja prevzela iz starejše ameriške literature, ko marsikdaj še ni bilo tako jasno, kot je zdaj po drugi svetovni vojni. Na žalost pa celo Roučkova *Slavonic Encyclopedia*, ki je izšla po vojni (New York, 1949), predstavlja Slovence ameriškemu občinstvu kot *Slavonians*. Vse drugače je v poslednji izdaji velike *Encyclopedia Britannica* (Chicago-London, 1965), kjer je profesor H. G. Lunt s Harvarda utrdil rabo *Slovene language* ali *Slovene*, in *Slovene nation* ali *Slovenes*. Razveseljivo je, da so se tudi v *Studia Slovenica*, zbirki, ki jo izdaja prof. Arnež, vpeljale te oblike, in upajmo, da bodo končno prodrle tudi v ameriške knjižniške kartoteke in znanstvene bibliografije.

Rado L. Lenčec

New York, septembra 1966.

— V zbirki dokumentov in izjav o verskem pouku med koroškimi Slovenci, ki jo je pod naslovom „Für den Religionsunterricht in der Muttersprache“ (Celovec 1966) s povzetki v slovenščini, italijanščini in angleščini izdal Narodni svet koroških Slovencev (predsednik dr. Valentin Inzko, tajnik dr. Reginald Vospernik), je na strani 31 in 32 priobčen v nemškem prevodu protest, ki so ga nekateri slovenski kulturni delavci, zbrani v Slovenski kulturni akciji leta 1963 poslali celovškemu škofu (natisnjen v *Glasu X/8*, 1. jul. 1963).

— Dr. Nikola Čolak, član Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, v Za-

grebu, član pripravljalnega odbora za zdarski sestanek in sodelavec Mihajlova, je v začetku septembra prišel v Italijo in zaprosil za politični azil.

— Tito je v Murski Soboti 4. septembra, ko je napovedal plenum Zveze komunistov za konec septembra ali začetek oktobra, ugotovil, da je „partija izgubila mnogo na vplivu“. Očital je komunistom, da so pustili nekaterim filozofom in publicistom pravico od zunaj partije določevati vlogo, ki pripada partiji.

— Moskva bo kmalu dobila samostojen Gogoljev muzej. Odpri ga bodo v hiši, kjer je pisatelj preživel svoja zadnja

Wagnerjem že prišla „do poslednjih meja človeških zmogljivosti“ (*Le Monde*, 31. avgusta 1966).

In zakaj zmaguje sodobni balet: brez besed in artističnih oklepov razkriva nove globine iz skritih virov za rešitev čakajočemu človeku. Brez besed... Torej svet, kamor zloba sveta — cenzura — nima dostopa.

(Svitarje sodobnega baleta je med nami sedaj možno videti v kinu Coliseo, Charcas 1119. — Pred enim letom je bil več mesecev na sporedu Čajkovskega balet „Trnjulčica“ v izvedbi leningrajskega baleta. Pred kratkim je bil tam zelo dolgo časa predvajan film londonskega baleta z Margot Fonteyn in Rudolfom Nurejevim, danes izven Rusije pač največja baletna umetnika. — Izreden višek pa dosega prav te dni film o baletu Bolšoj teatra v Moskvi. Med drugim izvajajo v plesni interpretaciji Paganinijev Koncert za violino in orkester, dalje izredno uspelo rusko folklorno podobo po muziki Minskega, a vsega višek pa je na koncu Ravelov balet Bolero, kjer je muzika res Ravelova, iz podajanja pa kipi poezija Federica Garcie Lorca, doživetje pa se je razlilo v moderno svetlišče michelangelovskih razmerij.)

eta. Hišo bodo restavriral tako, kakor pišejo o njej stari zapiski ali se nanjo spominjajo še nekateri. Zanimiva bo zbirka rokopisov, kakor tudi prve izdaje njegovih del. Ureditev vodijo strokovnjaki moskovske univerze.

— Letos so v Elizejskem gledališču v Parizu imeli „Bolgarsko poletje“. Skozi dva meseca je nastopala sofijska opera in sicer največ s Princem Igorjem ter Hovanščino. Svetovno znani bolgarski basist Nekolaj Gjaurov je pel v Operi (glavno pariško gledališče) vlogo „Don Carlosa“. Vmes so solisti nastopali še po odrih drugih francoskih oper, tako v Rouenu, Marseillu, Lyonu in Bordeauxu. Izvedbo Prince Igorja so potem razne francoske tvrdke posnele na ploščo. Sofijski komorni orkester je privrabil dva koncerta v versailleski palači, nakar so isti gostovali še v Toursu in Le Havru.

— Ameriške knjižne nagrade za leto 1966 so prejeli: zgodovinar Artur Schlesinger Jr, pisateljica Katarina Anna Porter, časnikarka Janet Planter in pesnik James Dickey. Knjižna nagrada je za Pulitzerjevimi nagradami druga največja v Združenih državah. Vsaka nagrada znaša po 1000 dolarjev.

MUZEJSKE NOVOSTI V KRANJU

Mestno hišo so v Kranju popolnoma predelali. V njej se je sedaj naselil Gorenjski muzej. Vodi ga Cene Avguštin. Muzej z okolišem postaja zanimivost ne samo za domačine, ampak tudi za turiste iz drugih dežel. Občasne umetnostne razstave bodo namreč odslej v prostorih Prešernove hiše; razstave se menjavajo vsake tri tedne. Tako je bila ravno v Prešernovi hiši najbolj zanimiva letos razstava del Vidica in Ivana Šubica. Za posebne namene služijo kletni prostori hiše, kjer prireja Gorenjski muzej miniaturne razstave najnovejših iskanj in prizadevanj likovnikov z ožjega gorenjskega in tudi ljubljanskega območja. Taka miniaturna razstava omogoča umetniku, da seznaní občinstvo z deli, ki še niso dozorela.

Kranjska mestna hiša je dejansko renesančni dvorec, in sicer najodličnejši primer take arhitekture na Slovenskem. V pritličju bodo razstavili za stalno 60 kipov, ki jih je Lojze Dolinar daroval Kranju. Doslej so kranjski muzealci v teh prostorih prikazali publiki — tuji in domači — gorenjsko kmečko skrinjo, predstavili bodo določo francoske okupacije v dobi Napoleona in še zbrali gradivo na témo nemških koncentracijskih taborišč. Pozneje je bila tudi razstava štiriinajstih likovnikov iz Prage, v Škofji Loki pa je bila posebna zbirka sodobne praške grafike in skulpture.

Še pred koncem tega leta bodo pripravili izredno zanimivo razstavo del Leopolda Layerja, ki je na prehodu iz 18. v 19. stoletje imel v Kranju svojo slikarsko delavnico.

Čez dve leti — tako računajo — se bo iz starega kranjskega gradu, iz Kieselsteina izselil vajenski zavod. Datlej pa bodo restavriral še njegovo zunanjšino in uredili renesančni park pred njim. V Kieselstein se bo nato preselila muzejska uprava. Tja bodo potem prenesli vsa Dolinarjeva dela in bo zbirka proglašena za posebno samostojno galerijo.

Izdelani so načrti za restavracijo srednjeveškega stolpa v Pungartu. Tja bodo potem prenesti zbirke orožja in vsega, kar se nanaša na tehniški del vojnih operacij v Sloveniji.

SPOMINOV BESEDE IN DOGNANJA

Shakespeare privede v zadnjem, petem dejanju danske kraljevske tragedije Hamleta na pokopališče pred svež Ofelijin grob. Grobar med šegavim humorjem polaga na rob lobanjo za lobanjo, in Hamlet se vprašuje, čigavi možgani so tam nekoč snovali načrte za nadvlado sveta, kako so gradili zgodovino. Ko na prsti zasije zadnja lobanja, jo Hamlet dvigne in vpraša:

“Čuj, dragi prijatelj, čigava je bila ta lobanja...”

“I, čigava bi naj bila — še danes se ga spominjam, burkeža, kako mi je zлил čašo vina na glavo... saj ste ga poznali; to je lobanja Yoricka, dvorskega norčeka...”

Norček je imel na dvoru pravico povedati kralju vso resnico, skozi njegova usta je njegovo veličastvo smelo slišati sodbo o svoji vladarski politiki.

In sodba naše zgodovine — kakšna bo... ali bo podobna norčkovim?

Bernard Shaw kaže v komediji “Hudičev učeneč” prizor, kjer po bitki, ki jo je general izgubil, pribočnik v skrbeh vprašuje, kako naj v zapisniku oceni izid za zgodovino. Ko mu general odgovori, da naj zapiše izid kot veliko zmago, se presunjen zavzame:

“Gospod general, kaj pa bo rekla zgodovina?”

“Moj dragi prijatelj, bodite brez skrbi: lagala bo, lagala...!”

— — —
Ali je v zgodovini izbira res samo med resnico in lažjo...

IZ KONFLIKTA V KONFLIKT

Evropa je še vedno labirint narodov. Vse se danes zaveda, da je rešitev samo v občestvenosti, toda spoznanje resnice zadeva ob zidove dogmatičnosti. Politična doktrinarnost je nad poslanstvom zgodovine. Malo pred smrtjo je Napoleon na otoku Sv. Helene prijatelju Vogueju dejal:

“Svet se bo v bližnji bodočnosti razvijal tako, da se bo spremenil ali v svetovno ameriško republiko ali v univerzalno rusko monarhijo... Grozna prerokba, grozni izgledi... Vendar bo boljše umreti v dolgočasni republiki kot pa v naročju vzhodne diktature...” (Vogue: Memorial de Ste Helene).

— — —
Okrog leta 1848 so Rusi enako tlačili Madžare in Poljake. Koszut in Mickiewicz sta pojem narodnosti istovetila s pojmom svobode. Glasnik madžarskega nacionalizma, pesnik Aleksander Petoefi se je nad obnašanjem Evrope ob dogodkih na Madžarskem zgrozil: “Glejte, Evropa molči... Evropa naj se sramuje, da molči, ko nam ni rešila svobode... O, svoboda, ali te je danes še kdo vreden — razen nas Madžarov...” Ko so se leta 1956 v Budimpešti dvignili uporniki proti komunizmu pod vodstvom pesnikov in pisateljev, so revolucijo oklicali ob podnožju Petoefijevega spomenika; plameni svobode so zagoreli, toda Evropa se ni zganila, tehnika “politike” se je ustavila pred nemimi usti zgodovine...

Mickiewicz je šel globlje ob pisanju manifestov na ves zahodni svobodni svet. Vzkliknil je:

“Evropski zapad poginja zaradi dogmatizma.” In v knjigi romarjev je dodal:

“... klical sem svobodo, a vi me niste slišali... prosil sem za orožje, toda uslišali so me tako, da so mi v roke pomolili — časopis, kos papirja. Vem in prerokujem, kako se bo Evropi to maščevalo. Evropske velesile so zavrgle misel o Zedinjeni Evropi... vendar se bo Evropa dvignila kot svetel steber, postala bo veža novega sveta... vse tisto pa, kar sedaj grade ‘politiki’, bo zdrobljeno v prah...”

Vzporedno z njim je Vicenzo Gioberti v papeštvu zaslužil vir za gradnjo nove Evrope. Knjiga Il Primato (Buxelles, 1843) je naglo doživela mnogo izdaj, dasi so jo morali tihotapiti v Italijo in po vsej Evropi. Trideset let kasneje je v Petrogradu Dostojevski odgovoril drugače:

“Bodočnost je v rokah Rusije... Evropo bo rešila samo Rusija... mi bomo povezali vse človeštvo v šopek ljubezni, in pri tem ne bomo služili samo Rusiji in panslavizmu, ampak vsemu človeštvu” (Dnevnik pisatelja, 1876-1877). Švicarski zgodovinar Jakob Burckhardt ni mogel optimistično soditi evropske politike. Narodi so se začeli drobiti v brezoblične suženjske množice — Evropa je začela postajati mravljišče:

“Vidim, kako se bodo v bedi in stiski morali ljudje suženjsko pripogibati pred nasiljem — vsi ljudje bodo nosili uniforme in ob bobnenju bobnov bodo korakali v sužnost... ne vidim druge rešitve: ali se bo človeštvo združilo v absolutni demokraciji ali pa bo podleglo absolutizmu, kjer ne bo več zakonitosti. Monarhije bodo propadle in zavladatale bodo diktatorji, ki se bodo celo trkali na prsi, da so republikanci...”

LUČ RESNICE IN TEMA ZGODOVINE

Burckhardt je bil Nietzschejev učitelj. Učeneč je krenil naprej in v knjigi “Jenseits des Guten und Boesen” zapisal: “Blazni nacionalizem žene narode v razdvojenost; politiki imajo polna usta o patriotizmu, a v svoji kratkovidnosti razkrivajo znake, polne dokazov o tem, da je zedinjenje Evrope možno...” Nekaj let pozneje je prvi sestavil načrt o skupnem evropskem trgu. (Uresničil ga je Robert Schumann osemdeset let kasneje.)

Georges Sorel je bil oče evropskega sindikalizma. V svojih spominih se je označil za učenca Marxa in Nietzscheja, vendar se je brez vere usmeril v črnogledost. Slutil je, kje je resnica in si jo razlagal kot nekaj izvenčloveškega. Presodil je, da je stvarnost zelo kruta in evropske narode posvaril:

“Čujte, zakaj si ne snamete očal in si ne priznate, da je v Evropi mir nekaj nenormalnega,” je razlagal prijatelju Variotu. “Mir vodi Evropo v zasmrjenost... Glavna značilnost Evrope so njeni številni narodi, ki so med seboj v stalnem trenju... Sosedstvo med njimi sloni na sovraštvu. Ali ne vidite, da je zgodovina Evrope zgodovina kataklizmov. Nič ne pomaga! Samo ena ideja veže med seboj evropske narode, in sicer kako bi se vojskovali. Potem pa še to... danes nekateri polni upov gledajo na Ruse. Gorje, Evropo hočejo prepojit s soljo panslavizma... Res lepa bodočnost... Rečem vam, da bo kataklizem nad Evropo prišel iz Rusije. Nesrečna Evropa, zakaj ji prikrivate resnico... Evropa je vsako stoletje rodila vsaj tri vojne...”

Sorelova učitelja sta bila Marx in Nietzsche, Sorelova učenca pa sta bila Lenin in Mussolini. Prva svetovna vojna 1914 se je sprožila, kakor je Sorel napovedal. Kataklizem druge svetovne vojne sta izzvala Lenin in Mussolini in grmada še tli.

Na koncu romana Bratje Karamazovi odhaja Ivan Karamazov v Evropo. Za slovo mu Dostojevski polaga na jezik besede, polne melanholičnega cinizma:

“Odhajam v Evropo... vem, da odhajam na pokopališče...” in ko se še trga od Rusije, že drhte skozi ustnice zlogi:

“Evropa, kakšno pokopališče — res, najlepše in najdražje izmed vseh pokopališč.”

— — —
Glavna dvorana Rodinovega muzeja v Parizu zajema tri skulpture: na sredini je kip Misleca — roka podpira razkošno glavo z razritim obrazom, na desni je kompozicija z naslovom Vrata v pekel, na levi pa kip dveh teles — kompozicija fanta in dekleta z naslovom: Poljub. V ozadju je samo kip Balzaca v nadčloveški pojavi — robustna postava koraka naprej v meniški halji, obraz pa žari v komaj prikrite masmehu proti obzorju — pogled razkriva vse, prav vse, ko v vse smeri zmagovito doni:

“Kje je vladar, ki bo moje misel mogel zajeti, zakleniti v svojo lobanjo?”

— — —
Kdor veruje v bogastvo spominov, mu vera v Evropo ne bo zamrla.